

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “กระบวนการนํานโยบายการคืนคนดีสู่การปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์: การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย” เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) บนฐานทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ ในส่วนของกระบวนการถอดเปลือก (Stripping Process) ร่วมกับการประทับมลทิน (Stigma) เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาถึงกระบวนการในการนํานโยบายการคืนคนดีสู่สังคมไปปฏิบัติ: การเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อย ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในเรือนจำ/ทัณฑสถาน อันแสดงถึงลักษณะของการดำเนินงานในสถาบันปิดอย่างหนึ่งที่เชื่อมโยงกับกลุ่มคนที่ถูกสังคมประทับมลทิน อีกทั้งเป้าหมายของนโยบายการคืนคนดีสู่สังคม ก็คือ การบำบัด ฟื้นฟู แก้ไข และพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขัง ดังนั้น เพื่อให้เกิดการคืนคนดีสู่สังคม หรือการกลับไปใช้ชีวิตร่วมกับสังคมหลังพ้นโทษของผู้ต้องขังบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ จึงจำเป็นต้องศึกษากระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของผู้ต้องขังภายใต้การดำเนินงานของสถาบัน หรืออาจกล่าวได้ว่า กระบวนการถอดเปลือกที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องขังที่นอกเหนือจากกระบวนการถอดเปลือกที่เกิดขึ้นในขั้นแรกที่เริ่มขึ้นเมื่อคนธรรมดาคนหนึ่งก้าวเข้าสู่เรือนจำ หรือการกลายเป็นผู้ต้องขัง นั่นคือ การศึกษาการถอดเปลือกขั้นที่สอง หรือการถอดเปลือกซ้อนทับที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องขังหลังการต้องโทษ ซึ่งจะช่วยในการอธิบายการทำงานในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเพื่อลดความหลุดพ้นจากการถูกประทับมลทินจากสังคมได้และเตรียมความพร้อมก่อนกลับไปใช้ชีวิตร่วมกับสังคม

การใช้ศึกษาด้วยวิธีวิทยาดังกล่าวจะทำให้การวิเคราะห์ และอธิบายขยายภาพการทำงานในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้ปรากฏชัดขึ้นทั้งในตวณโยบายและการนํานโยบายไปปฏิบัติที่สามารถเข้าถึงข้อมูลทั้ง 3 ระดับ คือ ข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่าหรือค่านิยมของนโยบาย ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคล กลุ่มบุคคล และสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำที่แสดงถึงการนํานโยบายไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงค่านิยมที่กำหนดไว้ คือ การคืนคนดี มีคุณค่าสู่สังคม ภายใต้การให้ความหมายและประสบการณ์ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบาย

ผู้มีส่วนร่วมในการศึกษา

การศึกษานี้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนร่วมเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้กำหนดนโยบายคือนักสังคมสงเคราะห์ ในส่วนงานการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของกรมราชทัณฑ์ จำนวน 1 คน
2. กลุ่มผู้ปฏิบัติแปลงนโยบายคือนักสังคมสงเคราะห์ให้เป็นรูปธรรมและการนำปฏิบัติในรูปแบบของแผน แผนงาน โครงการ
 - เจ้าหน้าที่สำนักสังคมสงเคราะห์ กรมราชทัณฑ์ ส่วนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย จำนวน 2 คน
 - เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย 2 แห่ง จำนวน 6 คน คือ เรือนจำชั่วคราวแคน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 3 คน และเรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 3 คน
3. ผู้ได้รับผลจากการปฏิบัติตามนโยบาย
 - ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมในโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย จำนวน 8 คน ภายใต้การดูแลของเรือนจำชั่วคราวแคน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 4 คน และเรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 4 คน
 - ครอบครัวและชุมชนของผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย จำนวน 8 คน ที่สมาชิกในครอบครัวหรือชุมชนอยู่ภายใต้การดูแลของเรือนจำชั่วคราวแคน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 4 คน และเรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 4 คน

ผู้ศึกษาในฐานะเครื่องมือการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “กระบวนการนํานโยบายคือนักสังคมสงเคราะห์ไปปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์: การเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อย” เป็นการศึกษาที่ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ อันเกิดจากความสนใจส่วนตัวของผู้ศึกษาที่มีต่อเรื่องราววิถีชีวิตและปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด จุดเริ่มต้นของความสนใจนั้นเกิดขึ้นจากการที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาในคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ วิชาโทการบริหารกระบวนการยุติธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตลอดการเรียนในวิชาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมได้กลายเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับผู้กระทำผิด

หรือผู้ต้องขังมาโดยตลอด และกลายเป็นความสนใจเริ่มต้นที่นำไปสู่การค้นหาข้อเท็จจริงจากการศึกษาตัวตนเอง ถึงแม้ความสนใจและการค้นหาคำตอบเหล่านั้นมิได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังคงเป็นความสนใจอย่างหนึ่งของผู้ศึกษามาโดยตลอด แต่สิ่งที่ทำให้ความสนใจในประเด็นดังกล่าวกลับมาอีกครั้ง คือ การได้มีโอกาสและประสบการณ์ในการฝึกภาคปฏิบัติในกรมราชทัณฑ์ ตลอดจนการได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษจังหวัดปทุมธานี ในหลักสูตรการเรียนในระดับมหาบัณฑิต และเมื่อความสนใจดั้งเดิมและประสบการณ์ที่เกิดจากการฝึกภาคปฏิบัติมาบรรจบกันจึงกลายเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดผู้วิจัยเกิดความใคร่รู้และตระหนักถึงความสำคัญในการค้นหาคำตอบในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังมากยิ่งขึ้น จากสิ่งเหล่านี้ผู้วิจัยจึงมั่นใจว่า การศึกษารังนี้จะสามารถเข้าถึงกระบวนการในการนโยบายการคืนคนดีสู่สังคมไปสู่การปฏิบัติได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษารังนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่อาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 2 ระดับ คือ ปฐมภูมิและทุติยภูมิ ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ หนังสือและเอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย รายงานผลการปฏิบัติงาน วิทยานิพนธ์ สิ่งพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต
2. การสังเกต ผู้ศึกษามีบทบาทเป็นผู้เฝ้าสังเกตการณ์ในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในเรือนจำชั่วคราวทั้ง 2 แห่ง คือ เรือนจำชั่วคราวแคน้อย จ. เพชรบูรณ์ และเรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง จ. เพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์การศึกษาเป็นกรอบกว้าง ๆ ในการสังเกต
3. การเก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย จำนวน 25 คน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างหรือสัมภาษณ์แบบมีคำถามนำ (Guided Interview) โดยผู้ศึกษาจะเพียงแต่กำหนดคำถาม หรือใช้คำสำคัญ (Keywords) เป็นเครื่องชี้นำในการสัมภาษณ์ เพื่อให้การสัมภาษณ์เป็นไปอย่างมีความยืดหยุ่น และสามารถปรับให้เกิดความเหมาะสมกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยแต่ละคน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยแต่ละคน และสามารถเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายฝ่ายเพื่อสร้างความชัดเจนของข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย
2. เครื่องบันทึกเสียง เพื่อบันทึกการสนทนา โดยผ่านการสร้างข้อตกลงระหว่างผู้ศึกษากับผู้มีส่วนร่วมในการศึกษา เพื่อความครบถ้วนของข้อมูล และเพื่อมิให้การได้มาของข้อมูลเป็นการละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของผู้มีส่วนร่วมในการศึกษา
3. การจดบันทึก การจดบันทึกจะใช้ร่วมกับการบันทึกเสียง เพื่อป้องกันการตกหล่นของข้อมูล และการจดบันทึกภายหลังการสัมภาษณ์ เพื่อบันทึกประเด็น และสะท้อนข้อมูลจากการสังเกตและข้อคิดเห็นที่เกิดขึ้นระหว่างสัมภาษณ์ และจากการสังเกตปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการศึกษานี้ได้จากข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์และข้อมูลทุติยภูมิ คือ ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกต โดยนำข้อมูลที่ได้มาทำการจำแนก จัดเก็บอย่างเป็นประเภท หมวดหมู่ โดยมีประเด็นหลัก (Themes) และประเด็นย่อย (Sub-themes) เพื่อแบ่งคุณลักษณะของข้อมูล สำหรับนำมาทำการวิเคราะห์ ตีความ เปรียบเทียบ รวมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลซึ่งอาศัยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า เพื่อทำการเชื่อมโยง วิเคราะห์ข้อมูล และสร้างข้อสรุป ซึ่งอยู่บนฐานของวัตถุประสงค์การศึกษา แนวคิด และทฤษฎี เป็นสำคัญ

ความน่าเชื่อถือของผลการศึกษา

การวิจัยเชิงคุณภาพจำเป็นต้องทำการตรวจสอบข้อมูลเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของผลการศึกษา การศึกษานี้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการโยงสามเส้า (Triangulation) โดยการเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหลายแหล่ง (Triangulation of data sources) คือ (1) กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย (2) กลุ่มผู้ปฏิบัติงานทั้งในกรมราชทัณฑ์และในเรือนจำชั่วคราวทั้ง 2 แห่ง และ (3) กลุ่มผู้ได้รับผลจากนโยบาย ได้แก่ ผู้ต้องขัง ครอบครัวและชุมชนของผู้ต้องขัง ร่วมกับการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายวิธี คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์

การนำเสนอผลการศึกษา

การนำเสนอผลการวิจัยเป็นการจัดระบบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ข้อมูลผ่าน
การนำเสนอเชิงพรรณนา (Descriptive)